

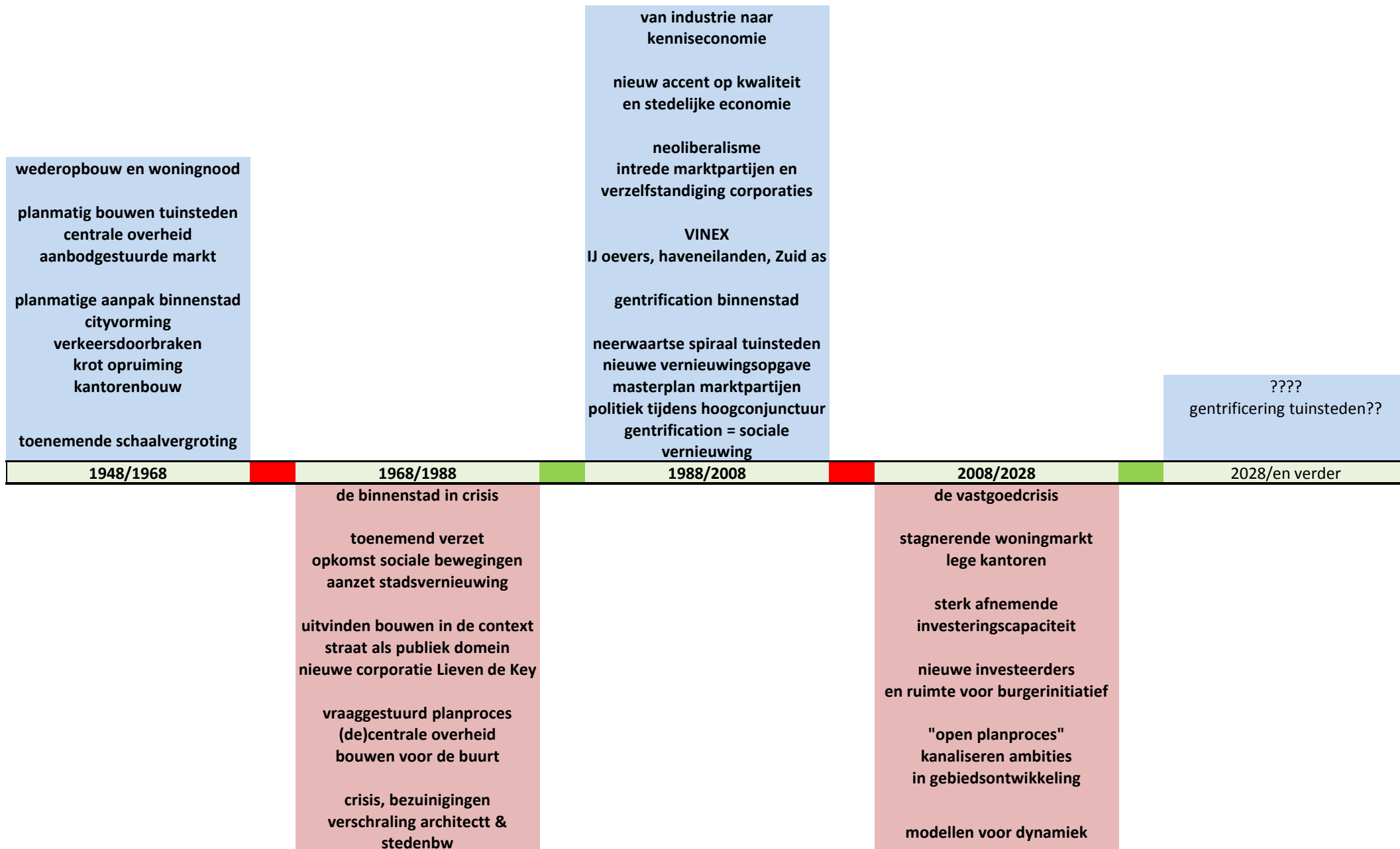
EEN TIJDLIJN VAN STEDELIJKE VERNIEUWING

1948/1968	CENTRALE OVERHEID, PLANMATIG, AANBODGESTUURD
1968/1988	CENTRALE OVERHEID, PROCESMATIG, VRAAGGESTUURD
1988/2008	MARKTPARTIJEN, PLANMATIG, AANBODGESTUURD
2008/2028	MARKTPARTIJEN & BURGERS, DYNAMISCH, VRAAGGESTUURD

BAVAVLA

ontwerpbureau voor architectuur
Bas van Vlaenderen MArch. Msc.
architect | werktuigbouwkundige

WEDEROPBOUW 1948/1968

De uitgaven voor volkshuisvesting worden centraal gestuurd. Het aanbod wordt gestuurd op aantallen, een minimumnorm, productiekosten. Er wordt steeds sneller en goedkoper gebouwd, op industriële wijze.

De gemengde wederopbouwbuurten hebben een beperkte omvang, zijn veilig en rustig en hebben voorzieningen voor de gemeenschap. Het gemengde woningaanbod bestaat uit laag-, midden- en hoogbouw. De beschikbaarheid van de woningen wordt centraal gereguleerd.

50/60's

50/60's

50/60's

50/60's

1953 Eerste Turkse migranten in de Atjehstraat

50/60's

CITYVORMING

De wederopbouw van de binnenstad staat in het teken van de cityvorming. De stad moet het economisch centrum voor de regio gaan vormen. Woningen moeten wijken voor kantoorbouw, het centrale winkelaanbod en andere centrale voorzieningen. Met grote doorbraken wordt de stad voor de auto ontsloten.

Krot opruiming wordt door de overheid gestimuleerd door bij gemeentelijke sanering de verwervingskosten te vergoeden.

50/60's

50/60's

50/60's

50/60's

LATERE WEDEROPBOUW

Het Rijk stelt extra gelden beschikbaar voor de wederopbouw. Dit voert de productie tot grote hoogte op, het aandeel hoogbouw stijgt steeds verder.

Er komt steeds meer kritiek uit het vakgebied op de ziellose hoogbouwwijken. Nieuwe aandoeningen zoals de flatneurose doen hun intrede.

50/60's

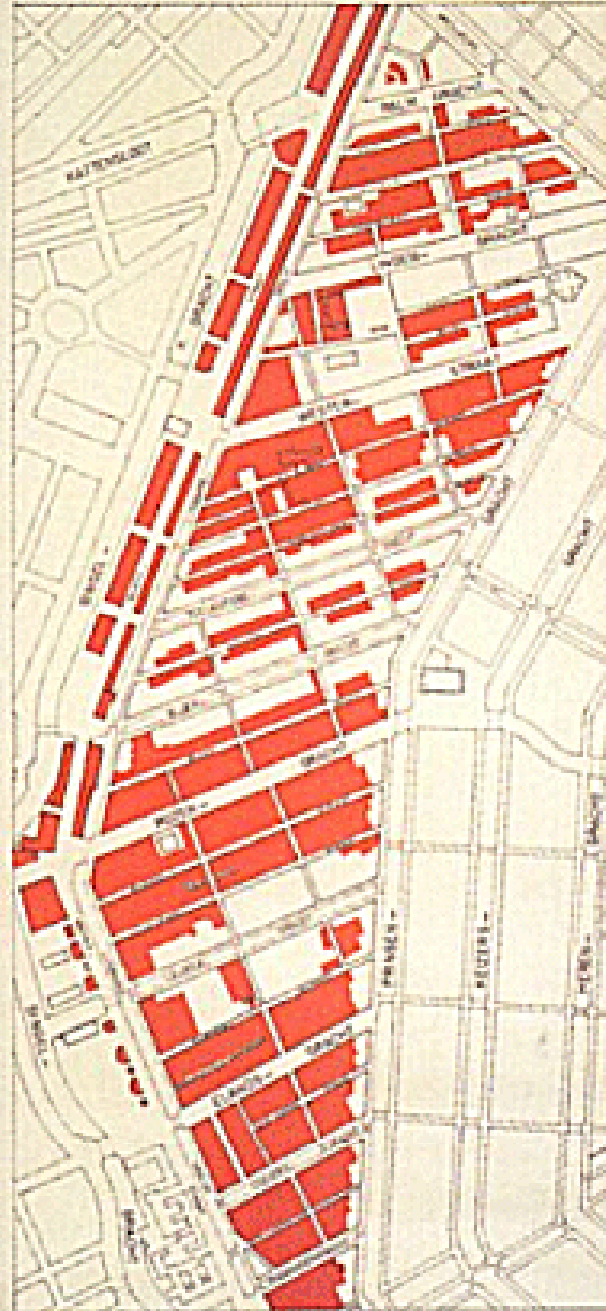
MEI '68

1968 is het jaar van de studentenopstanden, de weerstand tegen de verzuilde maatschappij en het zakelijke, regulerende openbare bestel groeit.

De cityvorming heeft grote gaten in de binnenstad geslagen. Bewoners en monumentenbeschermers mobiliseren zich. De Rijksdienst voor Monumentenzorg doet het denken over de vernieuwing van de binnenstad kantelen. Restauratie blijkt een goede impuls te zijn voor het herstel van buurten. 1968 markeert het einde van de wederopbouw.

50/60's

DE JORDAAN IN PUIN?

de afbraak is in 't rood gekleurd!
het zal je huis maar wezen!

actie Jordaan

50/60's

CRISIS IN DE BINNENSTAD

De jaren '70 starten met een crisis, met welvaartsdaling en hoge werkeloosheid. De overheid probeert de collectieve voorzieningen in stand te houden. Tegen de verzorgingsstaat groeit de weerstand.

De belangstelling van bedrijven voor de binnenstad daalt door de slechte economie, schaalvergroting en hoge grondkosten. Jonge gezinnen verhuizen naar de naoorlogse wijken of naar groeikernen. De instroom bestaat uit studenten en migranten. De stad kampt met verpaupering, verkrotting, vergrijzing, verarming en een tekort aan draagvlak voor voorzieningen. Het besef dat er sprake is van sociale desintegratie vanwege de grote uitstroom van de middenklasse groeit.

70/80's

OPKOMST VAN SOCIALE BEWEGINGEN

In de oude stadswijken slaan huisjesmelkers hun slag. Dit leidt tot protest onder bewoners en het ontstaan van de kraakbeweging. De organiseert zich en wordt zeer actief. Actiegroep De Sterke Arm wordt in 1972 opgericht en eist betaalbare woningen. In hetzelfde jaar worden in de Kinkerbuurt en de Oosterparkbuurt de eerste woningen opgeleverd op initiatief van bewoners. Stadsvernieuwing staat daarmee op de agenda.

70/80's

WELKE WERK
WAT DE WERK WERKEN WERKEN

WELKE WERK
WAT DE WERK WERKEN WERKEN

WELKE WERK
WAT DE WERK WERKEN WERKEN

WELKE WERK
WAT DE WERK WERKEN WERKEN

Go and

Go and

Go and

70/80's

LEEGSTAND EN
VERKROTTING
IS EEN MISDAAD!

MOONSTRID-

WOLFFENBUTTEL

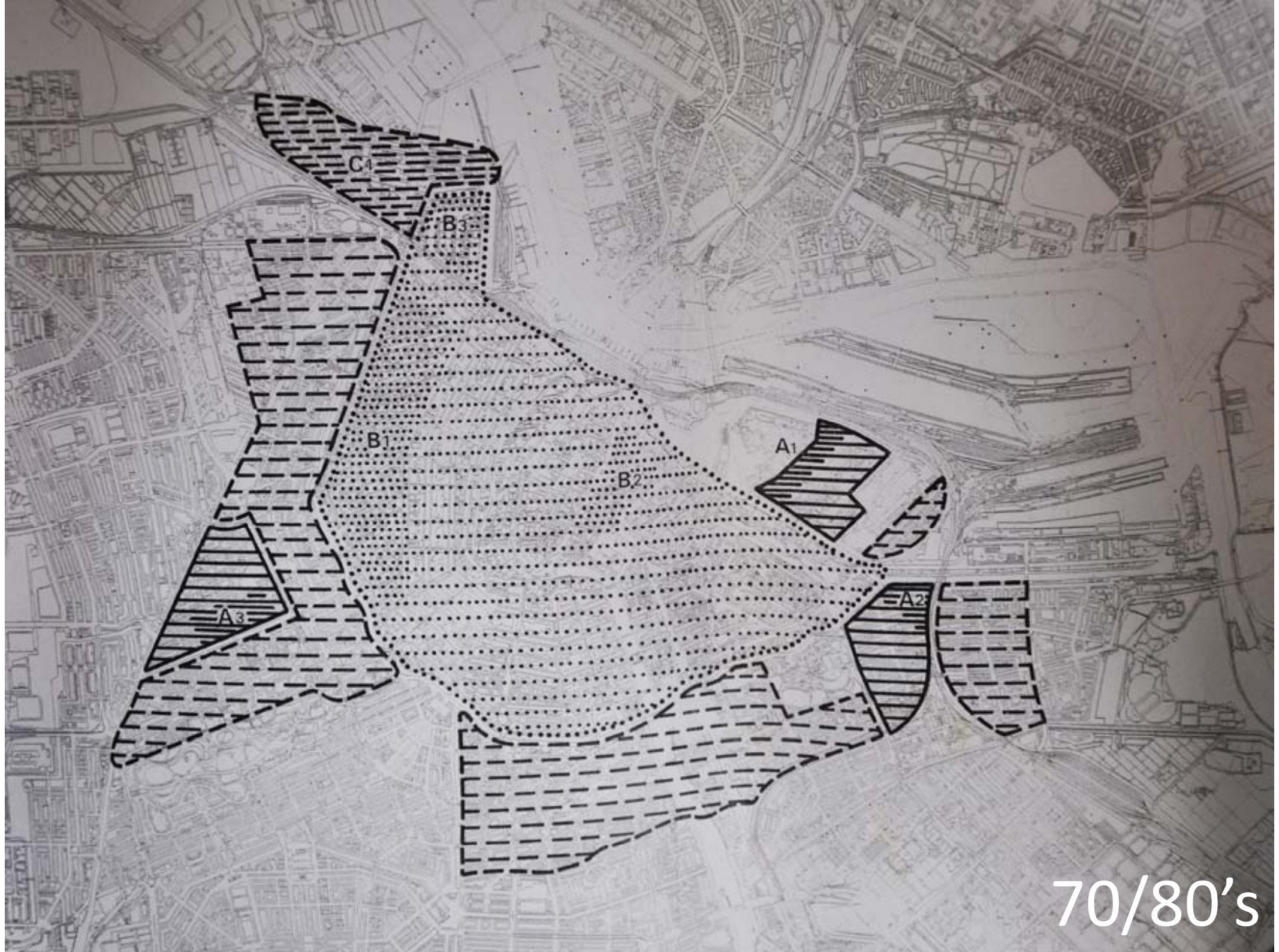
70/80's

AANZET TOT DE STADSVERNIEUWING

In 1971 wordt Buck staatssecretaris voor stadsvernieuwing. Hij probeert sloop van woningen te ontmoedigen en bevordert woningverbetering. Hij stuit op grote weerstand, gemeenten houden vast aan de reconstructieplannen. Begin jaren '70 maken linkse colleges een einde aan de cityvorming en zetten de stedelijke vernieuwing in.

In 1972 verschijnt de Tweede Nota Stadsvernieuwing. Hierin worden actiegebieden aangewezen. De Nota stelt een complete reconstructie voor, voor Kattenburg, de Dapperbuurt en de Kinkerbuurt. Rehabilitatie is dan van toepassing voor de Nieuwmarkt, de Jordaan en de Westelijke Eilanden.

70/80's

70/80's

van nieuwe werken, b.v. voor het verkeer, des te schrijnender.

Het accent van de stadsvernieuwing moet daarom vooral liggen op de volkshuisvesting (krotopruiming, nieuwbouw, woningverbetering, herhuisvesting) en op verbetering van de woonomgeving (openbaar vervoer, sociaal-culturele voorzieningen, speelplaatsen, parkeer- en andere verkeersmaatregelen). De kwaliteit van woningen en woonmilieu zal omhoog moeten. Het gaat erom, dat de stad in letterlijke zin bewoonbaar blijft.

Het uitgangspunt, dat wij daarbij hebben gekozen, is, dat de zwaarst getroffen, die meestal ook de minst-draagkrachtigen zijn, het eerst geholpen moeten worden. Dat heeft gevolgen voor het gehele beleid.

In de allereerste plaats zal de voor distributie beschikbare voorraad aan goede woningen, met name de nieuwbouw van na de tweede wereldoorlog, daadwerkelijk toegankelijk moeten worden gemaakt voor de lagere inkomensgroepen. Voorts zal de bestaande vooroorlogse woningvoorraad, voor zover dit technisch nog mogelijk is, moeten worden aangepast aan moderne wooneisen.

Ten slotte zal ook de recente nieuwbouw in de stad en in het gewest direct moeten bijdragen aan het oplossen van de huisvestingsproblemen van de lagere inkomensgroepen. Het is onaanvaardbaar, dat de woningen die jaarlijks in de stad worden gebouwd, de laatste jaren geen bijdrage van betekenis leveren aan het grote vraagstuk, waar de stad voor staat: het opheffen van de noodsituatie op huisvestingsgebied in binnenstad en 19de-eeuwse wijken.

Onderzoek wijst uit, dat in de 19de-eeuwse wijken 30% van de hoofden van huishoudens een inkomen heeft van minder dan f 8000 per jaar. Het gemiddelde jaarlijkse inkomen in deze wijken is niet meer dan f 10.000.

Wanneer wordt aangenomen, dat een huys ter grootte van 170 m² van het

70/80's

RESTANTEN VAN DE AANBOD GESTUURDE ONTWIKKELING

De reconstructie van Kattenburg en de Roomtuintjes zijn volledig uitgevoerd. De Roomtuintjes zijn in 1974 opgeleverd, geheel in de modernistische traditie, lucht, licht en ruimte.

Deze Roomtuintjes worden ingezet als voorbeeld van de vernieuwing van de gehele Dapperbuurt. Dit leidt tot protesten, niet alleen over de betaalbaarheid, maar ook over het ontwerp. De bewoners van de buurt zijn gehecht aan het straatleven en het binnenterrein, dus aan de typologie van het gesloten bouwblok.

70/80's

70/80's

Oud Kattenburg

70/80's

Kattenburg na de reconstructie

70/80's

HET UITVINDEN VAN EEN NIEUWE PRAKTIJK

De bewoners van Bickerseiland verzetten zich tegen de voortschrijdende cityvorming op hun eiland. Ze laten een, op de context geënt plan ontwerpen door architecten Paul de Ley en Jouke van den Bout. De betekenis van de straat als publiek domein vertaalt zich in een ontwerp van de openbare ruimte en de architectuur, met tussenruimten, zitplaatsen, borstweringen, groen en overgangszones. De vormgeving staat in dienst van het stedelijke leven in alle verscheidenheid, met het woonerf als nieuw woonmilieu.

Corporatie Lieven de Key wordt voor deze ontwikkeling opgericht en gaat als eerste corporatie in de historische binnenstad bouwen.

70/80's

70/80's

+ 10 →

GROTE BICKERSSTRAAT

DEFINITIEF ONTWERP
WONEN OP HET BICKERSELAND

GEVEL BICKERSSTRAAT
SCHAAL = 1:100
NOV-71 - MEI-72 - SEPT 72

BOUWKUNDIG ADVISEURS
VAN HET BUURTKOMMITEE WESTELIJKE-EILANDEN.
PAUL DE LEY — JOUKE VAN DEN BOUT

→ + 10

70/80's

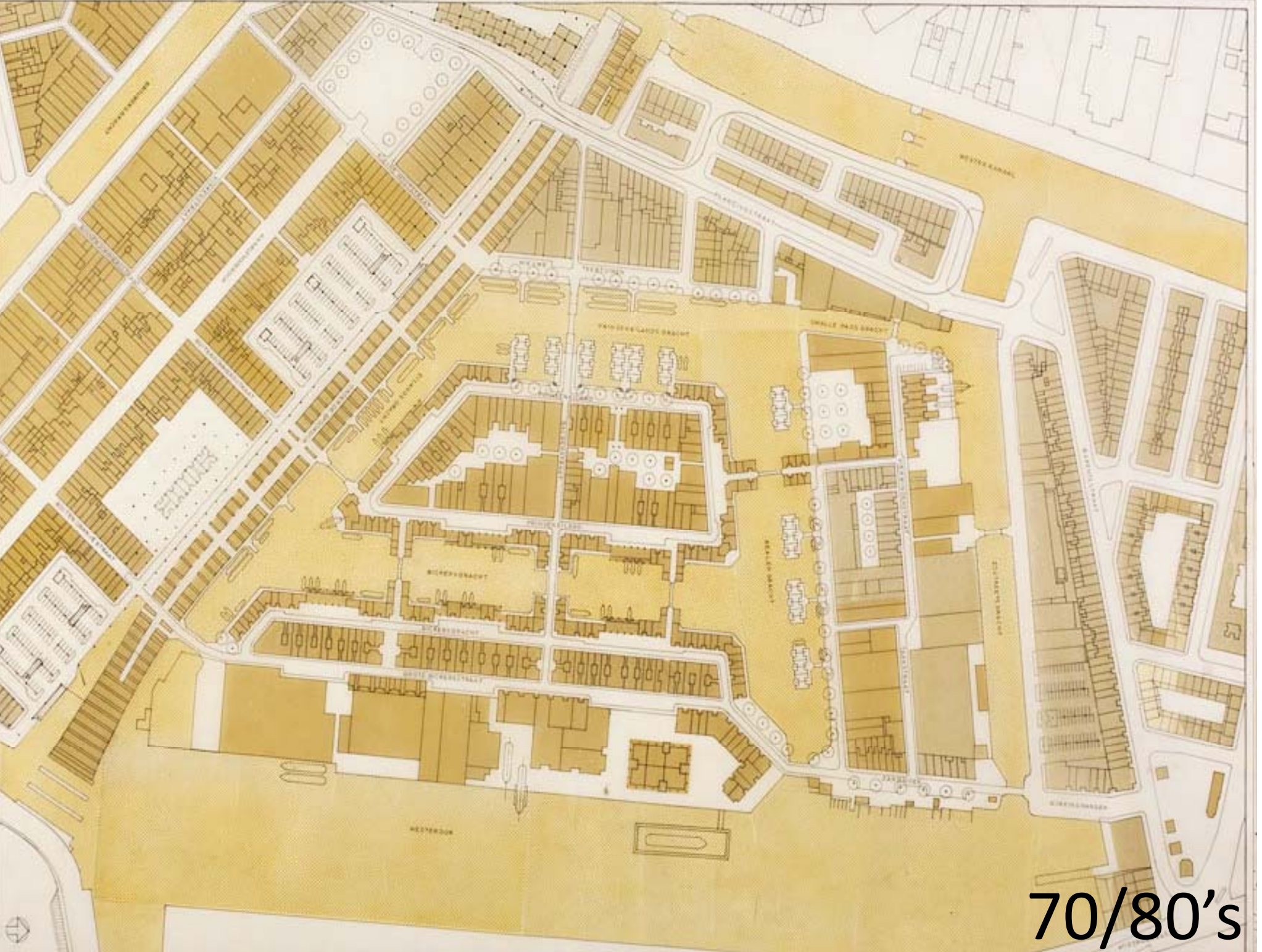
70/80's

HET DOORD GEBIED VAN EEN PROJECT IN SAMENWERKING MET
BOUWBEZEMERS VAN DE WETTELIJKE RIJKAARD TE AMSTERDAM

PLATTEGROND BEWAAR GROEP
IN EEN ONBESLISSE

BIJWERKING ADVISEURS: PAUL DE LUY
JOHNS VAN DEN BOOIJ

JAN 1971
1:1000

70/80's

70/80's

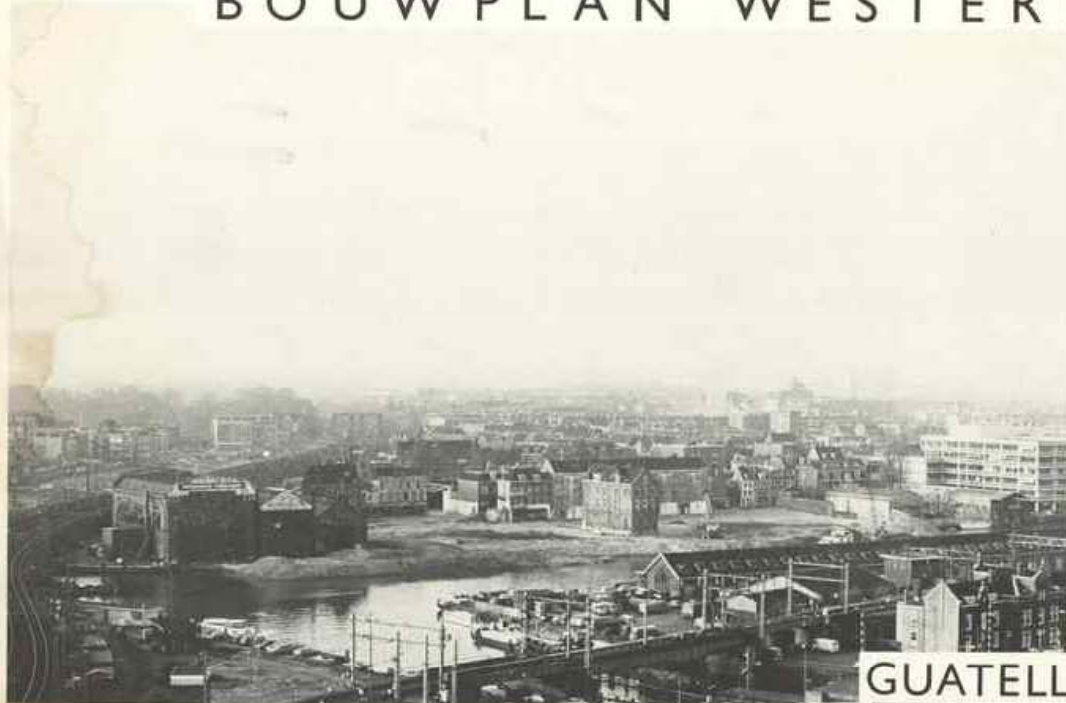
70/80's

15 OKTOBER | 7.00 UUR : RONDVAART & CLOWN

voor alle kinderen uit de buurt
afvaart hollandse tuin

BOUWPLAN WESTERDOK STROOK KLAAR

voor alle buurtbewoners

20.00 UUR FEEST blokmakerstraat 20/30

VERZORGD DOOR CAFE de ORANGERIE

GUATELLI BROTHERS BAND & MR. SLIM'S STEELBAND

• WIJKCENTRUM DE GOUDEN REAEL • LIEVEN DE KEY • SANDERS VERENIGDE BEDRIJVEN •

70/80's

DE LAATSTE GROOTSCHALIGE INGREEP

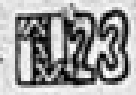
In 1975 breekt hevig verzet uit van de kraakbeweging en buurtbewoners tegen de aanleg van de metro op de Nieuwmarkt. Uiteindelijk wordt besloten geen nieuwe lijnen meer aan te leggen.

ER IS
**HELP
ONS!**

**REDT
UW
STAD**

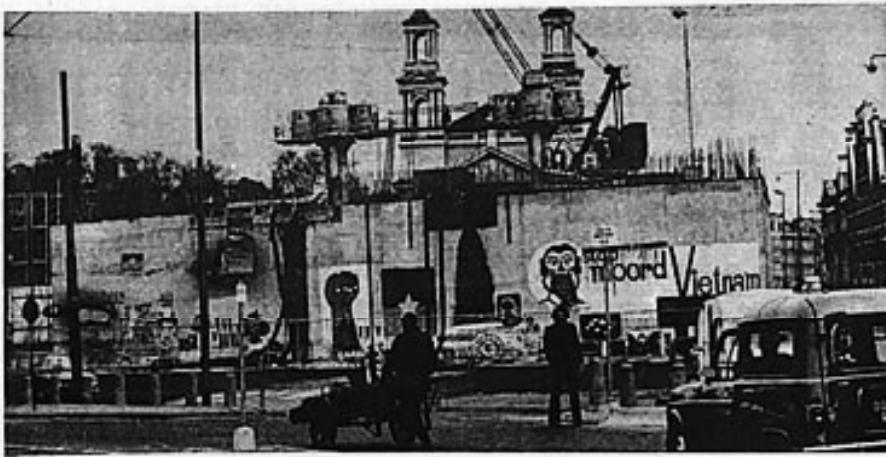
BEGIN
MET DE **NIEUWHART**

DEMONSTRATIE
ZATERDAG 15 FEB
TUUR MUSEUMPLEIN

PRIS
5
GULDEN

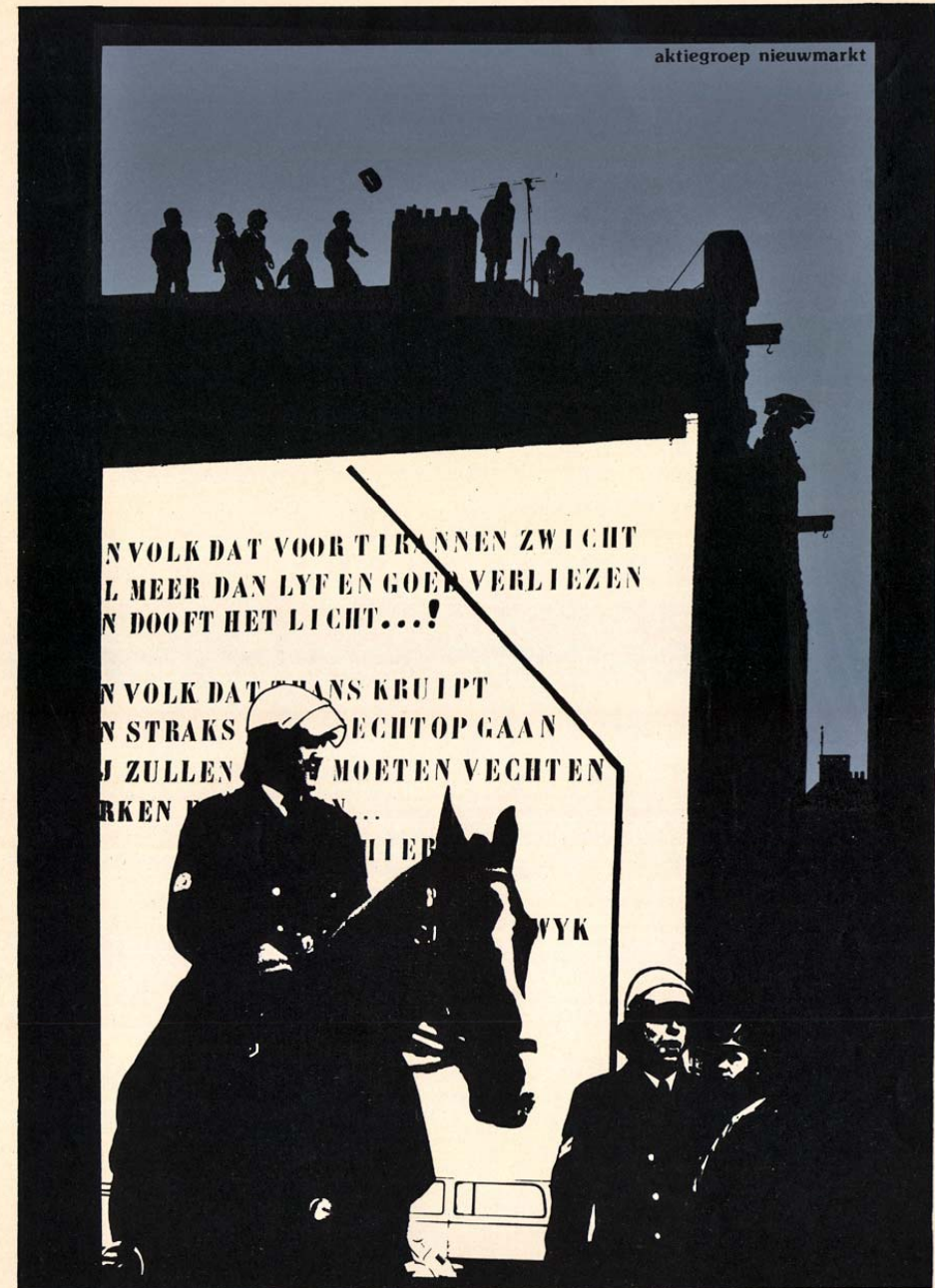
70/80's

Een bewoonster van de Lastageweg, die daar 26 jaar woont, ontving afgelopen dinsdag een eerste persoonlijk schrijven van de gemeente over de op handen zijnde sloop van haar (riante) woning voor de metro. Het schrijven bestond uit een voorgedrukt briefkaartje waarop met balpoint enkele woorden (in de hieronder volgende tekst onderstreept) waren gekrabbeld.

Amsterdam Dienst der Publieke Werken Wibauthuis Wibautstraat 3
L.S.

Naar aanleiding van uw ...bewoning...
wordt u hierbij uitgenodigd voor een onderhoud op
... 's morgens... tussen .9. en .10. uur
aan bovenstaand adres, kamer ..7e verd.. verdieping 7028
(n.b. vergissing of toekomstdroom van de P.W. ambtenaar?)
Voor eventueel telefonisch overleg gelieve u tussen
dezelfde uren te bellen: 916161, toestel 1234
Ten behoeve van een vlotte afhandeling wordt u
verzocht deze kaart mede te brengen. (dikgedrukt)
Hoogachtend, Bureau van de Inspecteur der Rentegevende
Eigendommen

N VOLK DAT VOOR TIRANNEN ZWICHT
L MEER DAN LYF EN GOED VERLIEZEN
N DOOFT HET LICHT...!

N VOLK DAT TRANS KRUIPT
N STRAKS RECHTOP GAAN
J ZULLEN MOETEN VECHTEN
RKEN

WYK

de een zijn brood is de
ander z'n woningnood!

70/80's

70/80's

70/80's

GRANDE VAN ASSAIE
OP DE MET DIE GEROUEN

AANKOOP ≈ AFKOOPT: 54000-96 ≈ 53904 WONINGZOEKENDEN

MET DE ROYALE BEEK
OP HONDERD KAMERS BREEK-

WONINGZOEKENDEN

70/80's

DE
RECHTSORDE
VAN
POLAK
IS
DE
ONZE
NIET

Foto: Taco Anema

Nieuw Amsterdams Peil

70/80's

EEN VRAAGGESTUURD PROCES: BOUWEN VOOR DE BUURT

In de Ontwerpnota Stadsvernieuwing uit 1976 worden de vernieuwingsgebieden uitgebreid met de Indische Buurt, Oosterpark en de Staatsliedenbuurt. De focus ligt daarbij op gezinnen en de middeninkomens. Actiegroepen en de PvdA uiten kritiek. Met Schaefer als wethouder Stadsvernieuwing begint het Bouwen voor de Buurt:

- buurtgericht (behoud karakter buurt en stratenpatroon);
- integraal (winkels, bedrijven, voorzieningen, woonmilieu);
- gefaseerd (doorschuifstelsel voor bewoners).

Het Rijk dekt de exploitatietekorten. De rijksbijdragen dalen naarmate de jaarlijkse huuropbrengsten toenemen.

70/80's

'Bouwen voor
de buurt is bouwen
voor jezelf.'

JAN
SCHAEFER

PVDA LIJST 1

31 MEI

WONINGEN VOOR WIE

ZATERDAG 18 DECEMBER IS ER 'N BIJENKOMST IN DE
SMEDERIJ OVER NIEUWBOUW EN VERNIEUWBOUW IN
DE BUURT MET DE WETHOUDERS KUIPERS EN CLOE

IEDEREEN IS UITGENODIGD 14.00 uur

BOUWEN VOOR DE BUURT

70/80's

70/80's

70/80's

70/80's

EINDE VAN DE CENTRALE OVERHEID

Rond 1980 zakt de bouwmarkt in. Om de productie op gang te houden wordt de bouw van woningwoningen gestimuleerd. Het kabinet Lubbers in 1982 maakt duidelijk dat de bezuinigingen nu ook de volkshuisvesting treffen.

De architectuur en de stedenbouw verschrallen. Deze periode wordt nu dan ook in het algemeen minder gewaardeerd.

70/80's

LANGZAAM UIT HET DAL

In de jaren '80 breekt geleidelijk een nieuwe periode aan. De zware industrie komt aan zijn einde, en een kenniseconomie dient zich aan. Er ontstaat een nieuwe middenklasse in de stad. De verstedelijkingsnota uit 1983 zet in op een compacte stad. Het doel is gezinnen met een bovenmodaal inkomen voor de stad te behouden. Om dit segment te bedienen wordt ingezet op de kwaliteit van de stedenbouw en architectuur. Particulier eigendom neemt toe.

Eind jaren '80 is de jarenlange ontvolking gestopt. Een meer economische benadering van de stadsvernieuwing wint aan belang. Vernieuwing concentreert zich op het bevorderen van economische ontwikkeling en werkgelegenheid.

70/80's

EEN NIEUW NEOLIBERAAL TIJDPERK

De particuliere sector, de marktpartijen, krijgen een prominente rol in de gebiedsontwikkeling, zowel in stedelijke gebieden als in het land. De aanwijzing van de Vinex-locaties in de Vierde Nota over de Ruimtelijke ordening Extra uit 1991 markeert de omslag naar het neo-liberale denken.

In 1995 wordt de brutering een feit, corporaties worden zelfstandig. De volkshuisvestelijke taak verdwijnt grotendeels uit de collectieve sector.

90/10's

Begin jaren negentig publiceerde het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening Extra. Deze raakte bekend, beroemd en berucht onder de naam Vinex. Met in totaal honderdduizenden woningen werden vervolgens overal in het land de zogenaamde vinexwijken gebouwd. Soms geprezen, vaak bekritiseerd, maar altijd onderwerp van debat. In dit boek is voor het eerst de totale bouwproductie minutieus in kaart gebracht. 52 vinexwijken worden tot in detail beschreven met historische luchtfoto's, plattegronden, gegevens over de locatie en recente foto's van het straatbeeld. Samen met de uitgebreide inleiding over de ontstaansgeschiedenis en de uitvoering van het vinexprogramma maakt dit de Vinex Atlas tot een compleet naslagwerk van deze unieke ruimtelijke opgave in Nederland.

It was in the early 1990s that the Dutch Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment published the supplement to the fourth report on spatial planning. This policy document achieved fame and notoriety under its Dutch acronym, Vinex. In its wake, hundreds of thousands of dwellings were erected throughout the Netherlands in what became known as Vinex districts. Sometimes eulogized, often vilified, they have always been a source of debate. The Vinex Atlas gives the first in-depth account of the entire Vinex stock, describing 52 districts aided by aerial views from the mid-nineties, plans, site data and recent on-site photographs. Add to these an exhaustive essay on the genesis and implementation of the Vinex programme and you have the definitive reference work on this unique spatial planning operation in the Netherlands.

Vinex Atlas

Vinex Atlas 010

Jelte Boeijenga
Jeroen Mensink

010

90/10's

VIA VINEX

straatbeeld van 10 jaar Vinex

90/10's

90/10's

PROJECTONTWIKKELING IN DE STAD

In de stad wordt ruimte gezocht voor nieuwe en grootschalige stedelijke ontwikkelingen. Deze wordt gevonden aan de ring van Amsterdam zoals de Zuid as, op voormalige industrielocaties als de IJ oevers en op oude en nieuwe eilanden. Met deze grootschalige gebiedsontwikkelingen ontstaat, sinds het einde van de wederopbouw, weer een aanbodgestuurde markt.

90/10's

90/10's

90/10's

90/10's

DE RENAISSANCE VAN DE 19^E EEUW, GENTRIFICATION

De nieuwe stedelijke middenklasse groeit snel. De 19^e eeuwse wijken vinden zich opnieuw uit; vanuit een adaptieve ruimtelijke opbouw en het voortschrijdende particuliere eigendom. De stad vernieuwt in een combinatie van publieke en particuliere inspanningen.

Een nieuw fenomeen doet zijn intrede: gentrification. De binnenstad gentrificeert in eerste instantie onder maatschappelijke druk. Het resulteert in een forse stijging van de waarde van het binnenstedelijke vastgoed.

90/10's

KONYA MARKET
GROENTE & FRUIT

ETI
Biscuits

BERYA
SHOARMA GILL-ROOM

BERYA SHOARMA GILL-ROOM

Kuyyasse

yesall

Groenten Fruit
ELKE DAG VERS

KONYA MARKET

90/10's

90/10's

NEERGANG VAN DE NAOORLOGSE WIJK

Terwijl de binnenstad opbloeit zitten de tuinsteden in een neerwaartse spiraal. Ook nu neemt de middeklasse de wijk. Er zijn problemen met de leefbaarheid, criminaliteit, eenzijdige bevolkingssamenstelling, economische stagnatie en sociaaleconomische achterstand.

Begin jaren '90 verschuift de aandacht van de stadsvernieuwers van de nu succesvolle binnenstad naar de vroeg naoorlogse wijken. De Nota Stedelijke Vernieuwing 1997 resulteert in de wet stedelijke vernieuwing met daaraan gekoppeld de ISV budgetten.

90/10's

90/10's

INZET VAN DE STEDELIJKE VERNIEUWING

De stedelijke vernieuwing van de naoorlogse wijken wordt gedefinieerd langs drie pijlers: sociaal, fysiek en economisch.

Volgens de logica van het mengen van bevolkingsgroepen om leefbare wijken te creëren, wordt gentrification nu doelmatig ingezet. Het gevolg is de voorkeur voor particulier eigendom in herstructureringsgebieden en de verkoop van sociale huurwoningen.

Er wordt voornamelijk ingezet op de fysieke pijler, aan de hand van een fors sloop/nieuwbouw programma. Portiekflats met sociale huurwoningen worden vervangen door eengezinswoningen voor de middenklasse.

90/10's

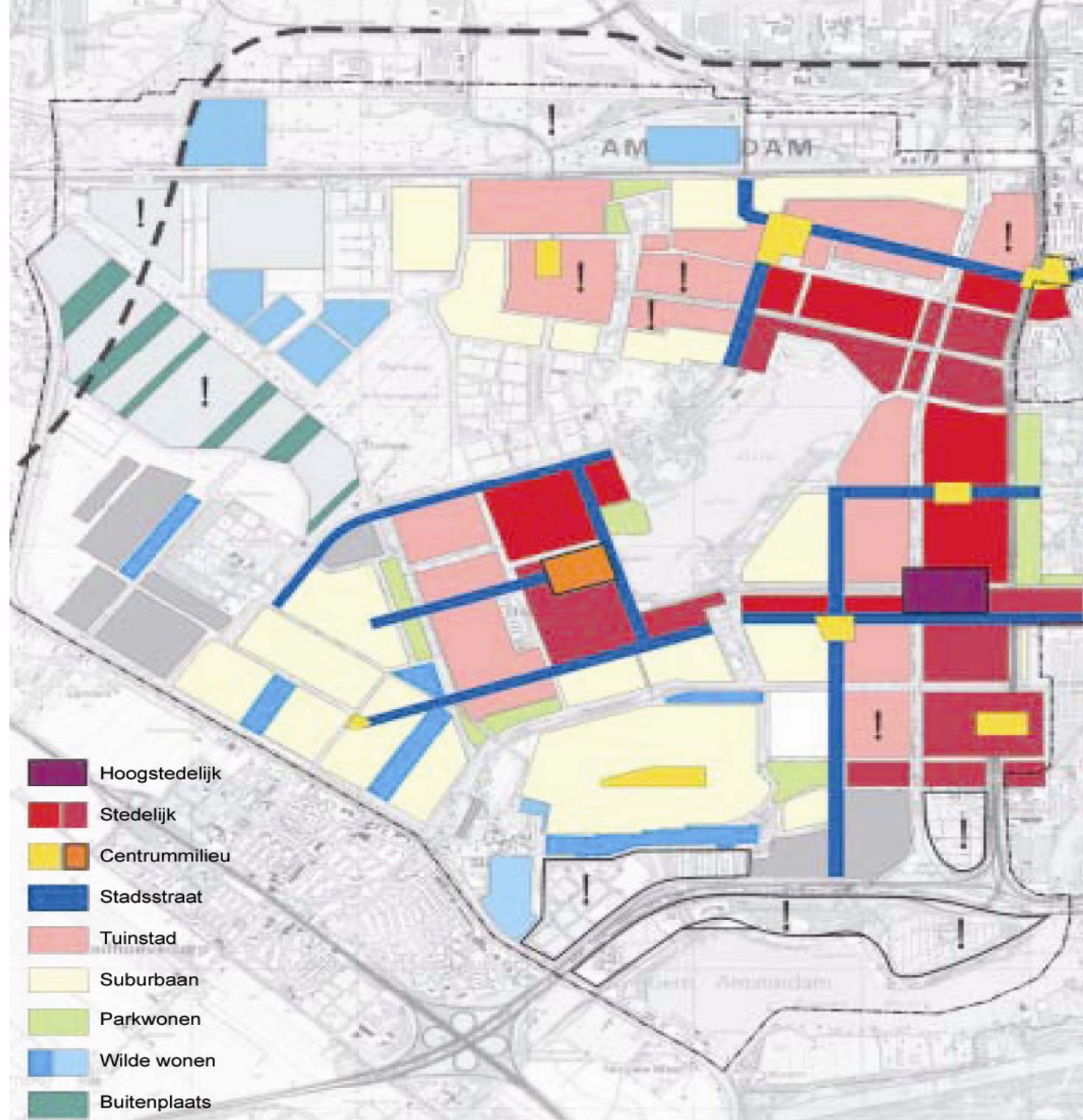
DE NEOLIBERALE LIJN IN TIJDEN VAN VOORSPOED

Met de herstructurering van de tuinsteden blijft gentrification dus dit niet beperkt tot de binnenstad. Corporaties spelen hierin een steeds meer autonome en markt gedreven rol. De waardeontwikkeling van het woningbezit en de verkoop van woningen maken het namelijk mogelijk te blijven investeren. Politici zijn in tijden van voorspoed gewend geraakt om in de neo-liberale lijn van volkshuisvestelijke instituten te denken.

De vernieuwing van de Westelijke Tuinsteden wordt met de oprichting van Bureau Parkstad en samenwerkingsverband Far West enorm opgeschaald, naar het niveau van een masterplan met een looptijd van 20 jaar.

90/10's

KAART VAN DE WESTELIJKE TUINSTEDEN MET NIEUWE WOONMILIEUS

90/10's

90/10's

90/10's
© 2007

90/10's

TOP DOWN GENTRIFICATION ALS MIDDEL

Creatievelingen worden ingezet als sociale vernieuwingskracht, in gebieden met een groot beheersvraagstuk maar met een laag financieel risico.

90/10's

EEN NIEUWE CRISIS

Met de huidige crisis en financieringstekorten, is het nastreven van ruimte voor de middenklasse en van stedelijke groei niet langer houdbaar. Van een positieve ontwikkeling van de woningmarkt is al jaren geen sprake, de mogelijkheden om woningen te verkopen lijken steeds meer af te nemen.

Hoewel de vorige crisis uit de jaren 70/80 nu vaak aangehaald wordt verschilt die tijd erg van de onze. De overheid zal niet meer optreden als de motor van de stedelijke vernieuwing, de verzelfstandigde corporaties hebben hun collectieve taak (groten)deels afgelegd.

20/30's

20/30's

Te huur
ca. 2.416 m²
kantooruimta

20/30's

nederland is vol

**met leegstaande bedrijfsruimtes
*stop kraakverbod!***

www.kraakgaatdoor.nl

20/30's

NIEUWE KANSEN VOOR DE BURGER

De recente ontwikkelingen, met minder vermogen bij de volkshuisvestelijke instituten voor stedelijke vernieuwing en de bouw van sociale huurwoningen, wijzen weer in de richting van op vraag gestuurde ontwikkelingen.

Het lijkt erop dat de burger nu aan zet is. Er wordt een toenemend beroep gedaan op burgers om zich als co-maker in de stedelijke vernieuwing te stappen. Mogelijk ontstaat zo meer ruimte voor de bewoner, met meer belang bij- en invloed op de directe woonomgeving en de woning.

20/30's

20/30's

20/30's

20/30's

EEN ADAPTIEVE EN DYNAMISCHE VOORRAAD

Planvorming op basis van streefwaarden of eindbeelden, al dan niet gefaseerd, is niet meer aan de orde. Maakbaarheid lijkt zich steeds meer te voegen op organische ontwikkelingen, in open planprocessen met veel stakeholders.

H-Lab stelt de vraag of nieuwe beheervormen in staat zijn om collectieve- en individuele ambities te kanaliseren in de programmatische-, ruimtelijke- en planeconomische ontwikkeling van de voorraad. Beheer en ontwikkeling worden zo een gecombineerde inspanning van collectieve huisvesters en bewoners. H-Lab presenteert hiertoe de

MODELLEN VOOR DYNAMIEK IN EEN ADAPTIEVE VOORRAAD